

Farg'ona haqiqati

Bosh hamkor – Farg'ona viloyati hokimligi

<http://farhaqiqat.uz/>
t.me/farhaqiqati

№ 83 (24680)

Хитойлик инвесторлар Фарғона шаҳрида бугунги замон тоифасидаги меҳмонхона ҳамда йирик савдо марказини бунёд этишга қизиқиш билдиришмоқда.

ХИТКОЙЛИК ИНВЕСТИТОРЛАР “БЕШ ЮЛДУЗЛИ” МЕЊМОНХОНА ҚУРИШ ИСТАГИДА

Мажмуа Аҳмад ал-Фарғоний ва Сайилгоҳ кўчалари туташган ҳудудда, собиқ амфитеатр ўрнида қад ростлаши режалаштирилган. Миллий меъморчилик андозалари ва замонавий услубда қуриладиган меҳмонхонанинг лойиҳа қиймати 10 миллион АҚШ долларини ташкил этади. У 14 қаватдан кам бўлмайди ва бирийла 200 нафар сайёҳларни қабул қила олади. Ўз брендига кўра, шинамлилик, овқатланиш, дам олиш, коммунал, маиший, тиббий ва қўшимча хизматлар кўрсатиш даражаси, йўлдош алоқа, ахборот билан таъминлаш каби имкониятлари билан жаҳон тавсифлаш тизимига тўлиқ жавоб беради.

Меҳмонхонанинг сайёҳларга қулайлиги у шаҳар марказида барпо этилади. Яқин атрофда истироҳат боғи, Каштанзор маданий дам олиш кўчаси, вилоят тарихий музейи, марказий деҳқон бозори, йирик савдо, умумий овқатланиш дўконлари, сервис мажмуалари, хунармандчилик масканлари жойлашгани туристларнинг қўшимча шахсий қурилиши лойиҳаси юзасидан дастлабки келишувга эришилди. Шунингдек, 300 гектар майдонни эгаллайдиган Экошаҳар лойиҳасида ҳамкорлик қилиш бўйича тақлиф кўриб чиқилди.

Ўз мухбиримиз.

Россия — Украина уруши:

ДУНЁДА НИМА ГАП?

Россия кеча Украинанинг бир қатор шаҳарларини кучли ракета зарбаларига дучор қилди. Маълумотларга қараганда, Киевда соат 6:47 да ҳаво ҳужумидан огоҳлантириш сигнали ишлади. Соат 8:00 да 3-4 та кучли портлашлар юз берди.

КИЕВ РАКЕТА ЗАРБАЛАРИГА УЧРАДИ

Украина ички ишлар вазири маслаҳатчиси Ростислав Смирновнинг маълум қилишича, портлашлардан бири хавфсизлик хизмати маъмурияти биноси ҳудудида, иккинчиси президентнинг Володимирська кўчасидаги кабинетларидан бирида содир бўлган. Ракета ҳужуми оқибатида қурбонлар бор. Шевченко туманига ракета тушиши сабабли 8 киши ҳалок бўлган ва 24 киши жароҳатланган, 6 та машина ёниб кетган ва 15 тадан кўпи зарар кўрган. Фуқаролар хавфсизлигини таъминлаш мақсадида пойтахт метросида поездлар ҳаракати вақтинча тўхтатилди, барча ерости станцияларидан бошпана сифатида фойдаланилди.

Украина ички ишлар вазири маслаҳатчиси Ростислав Смирновнинг маълум қилишича, портлашлардан бири хавфсизлик хизмати маъмурияти биноси ҳудудида, иккинчиси президентнинг Володимирська кўчасидаги кабинетларидан бирида содир бўлган. Ракета ҳужуми оқибатида қурбонлар бор. Шевченко туманига ракета тушиши сабабли 8 киши ҳалок бўлган ва 24 киши жароҳатланган, 6 та машина ёниб кетган ва 15 тадан кўпи зарар кўрган. Фуқаролар хавфсизлигини таъминлаш мақсадида пойтахт метросида поездлар ҳаракати вақтинча тўхтатилди, барча ерости станцияларидан бошпана сифатида фойдаланилди.

(Хориж ОАВ хабарлари асосида тайёрланди).

Бугуннинг мавзуси:

КЛАСТЕР ВА ФЕРМЕР МУНОСАБАТЛАРИДА КИМ МАНФААТДОР?

Тошлоқ туманида бу йил 18200 тонна пахта хирмонини яратиш режалаштирилган. Бугунги кунга қадар 17000 тоннадан ортиқ ҳосил йиғиб-териб олинди. Вилоят туманлари ичида пешқадамлар сафида йиллик шартнома режасини бажариш арафасида турибди. Фермер хўжалиқларининг аксарияти биринчи теримдаёқ қўзланган мақсадларига эришди. Уларнинг айтишича, бу йил пахта йили бўлди. Лекин ютуқнинг асосий омидини кластер ва фермер ўртасидаги муносабатларнинг самарали йўлга қўйилганида деб билишмоқда. Икки томон учун ҳам манфаатли бўлган шартларнинг тўлиқ бажарилиши янги тизимнинг афзаллигини яққол кўрсатди.

Муқимжон ҚОДИРОВ олган сурат.

Тумандаги “Неъматжон ҳожини” фермер хўжалиги тасарруфида 80 гектар ер майдони бўлиб, бу йил унинг 36 гектарига чигит қадади. Ерларнинг мелиоратив ҳолати яхшиланиб бораётгани боис, ниҳоллар баравж униб чикди. Вегетация даврида фўзаларни қондириб суғориш, минерал ўғитлар билан ўз вақтида озиклантириш, чопик ишларининг сифатли бажарилишига алоҳида эътибор қаратилди. Натижа чакки эмас, фермернинг тили билан айтганда, бир теримдаёқ шартнома режаси бажарилди. Хўжалик аъзолари ва ҳашарчи теримчилар 145 тонна пахта териб олдилар.

Халол меҳнатларимиз роҳатини кўрадиган кун келди. Фермер хўжалиги раҳбари пахта йиғим-теримининг бошида ҳар бир килограмм пахта учун 1500 сўмдан ҳақ тўланган бўлса, кўп ўтмай кластер ташаббуси билан 1700 сўмдан ҳисоб-китоб қилинган, теримчиларнинг кўли ҳар куни “пул кўргани”ни айтиб ўтди.

Туманда кўп тармоқли фермер хўжалиқлари сони кенгайиб бормоқда. Аввал кишлоқ хўжалиги ходимлари фақат маҳсулот етиштириш билан банд бўлишарди. Эндликда уларга кўп соҳаларда эркинлик берилди. Ҳуқуқ ва мажбуриятларини англаб етишди. Ҳар бир фермер кластер билан алоҳида шартларда шартнома тузмоқда.

Фермер хўжалиги раҳбари Жасурбек Шерматовнинг таъкидича, кластер усули ўз самарасини бермоқда. Шартнома шартларининг бажарилиши ҳар икки томон учун ҳам манфаатли бўляпти. Ўғит ва ёниғи-мойлаш материалларини ўз вақтида олинган, агротехник тадбирларни ўтказишда кечикиш бўлмагани юқори ҳосил етиштириш имконини берди. Ҳозирги ҳисоб-китобларга кўра, пахтачиликнинг ўзидан 800-900

бажаришга замин яратяпти. Эътиборлиси, фермер хўжалиги чорвачиликни ҳам йўлга қўйди. Озуқа экинлари етиштиришни кенгайтирди. 5 гектар майдонда сунъий кўл ташкил этиб, балик парвартишмоқда, 100 кўти асалари боқилляпти. Келгусида фермер хўжалик фаолиятини янада кенгайтириш, эко ва агро туризмни ривожлантиришни ўз вақтида олинган. Шу йўналишда маданий ҳордиқ масканининг лойиҳа ҳужжатлари тайёрланмоқда.

“Файзли ойтамға кўрки” фермер хўжалиги ҳам кўп тармоқли. Хўжалик пахта, ғалла, сабзавот маҳсулотлари етиштиришдан ташқари, наслии чорва молларини парвартишмоқда, салкам 1 гектар майдонни эгаллаган иссиқхонасига эга. Хўжалик раҳбари Ҳақимжон Ҳайдаров бу йил ғалла ва пахта ҳосили мўл бўлганлиги, шартно-

ма режаларини ортиги билан бажарганлари, ерга чигит қадашдан тортиб, ҳосилни йиғиштириб олишга пахта-тўқимачилик кластерининг кўмаги катта бўлганини айтиб ўтди. Экинлар калий, фосфор, азотли ўғитлар билан вақтида озиклантирилгани боис, фўзалар бир текис ривожланди, қўзланганидан зиёда ҳосил тўпланди. Натижада шартнома режасидан ортиқ пахта хирмони уюлди. Ҳосилдорлик гектарига 40 центнерданга етди. Ташаббускор фермер икки йил аввал Украинадан зотдор йирик шоҳли қорамоллар олиб келган эди. Улар белгиланган рацион асосида боқилмоқда. Ҳозир қорамоллар сони 35 тага етди. Бир кунда бир бош сигирдан ўртача 20 литргача сўт соғиб олинмоқда. Теллида эса лимон кўчатлари буй чўзмоқда. Тошлоқ туманида вилоят оммавий ахборот воситалари ходим-

Шартнома режасидан ортиқ маҳсулотларни эркин нархларда сотишмоқда. Ҳатто биржа орқали савдототиқ қилаётган фермерлар ҳам бор.

Булларнинг барчаси манфаатдорлигини, даромад салмоғини оширяпти. “Боймат-Шермат саховати” кўп тармоқли фермер хўжалиги бу йил 48 гектар ерда ғалла етиштириб, гектаридан 90 центнердан ошириб ҳосил олди. 38 гектар майдондаги пахта ҳам салмоқли

миллион сўм соф фойда олинади. — Кластер декабрь ойида пахта пулини тўлиқ қоплаб беряпти, — дейди Жасурбек Шерматов. — Меҳнатимизга яраша даромадни муддатда олаётганимиз манфаатдорлик мевасидан вақтида баҳраманд бўлиш билан бирга, режадаги ишларни кечиктирмай

Рустам ОРИПОВ.

ТЕРИМ МАШИНАЛАРИДАН ҚАЧОН ФОЙДАЛАНАМИЗ?

Узоқ йиллардан буён Ўзбекистон пахтачилик соҳасида етакчи давлатлар қаторидан ўрин олиб келмоқда. Пахта етиштириш машаққатини ҳар бир ўзбек жуда яхши хис қилади. Йиллар давомида “оқ олтин” деб аталиб келинган пахта туфайли қанчалаб инсонлар жабр кўрганни ҳам халқ ёдидан чиқаргани йўқ. Мактаб ўқувчиларидан тортиб, зиёлиларгача мажбурий меҳнатга жалб этилди. 2021 йилда мамлакатимизда йиғим-теримда болалар меҳнати ва мажбурий меҳнатга йўл қўйилгани муносабати билан пахтаимизга бўлган бойкот бекор қилинди. Бу, албатта, қувончли воқелик. Аммо...

Куз келиши билан далаларимизда пахта териш мавсуми қизгин паллага киради. Деҳқоннинг қўли-қўлига тегмай қолади. Бир оқ либосга бурканган даласига кўз югуртиради, бир осмонга қўз югуртиради, бир осмонга қарайди. Улар мавсумни шундай ўтказишади. Айни кунларда ҳам шу ҳолат ҳукмрон. Ҳосилни ўз вақтида териш олса, қанчалик юқори навага сотса шунчалик даромади ошади-да! Яна ўша “аммо”га тўхталадиган бўлсак, пахтанинг фақат қўл меҳнати билан териш олинган кўзланган натижани бермаёпти. Бу эса фермерларнинг эътирозини келтириб чиқараётгани ҳам бор гап. Масала пахта териш машиналари ҳақида.

Саволлар туғилади: пахтани терим машиналарида теришга нима тўқинлик қилипти? Нега машинада пахта териш тўхтаб қолди? Ёки юртимизда бундай техникалар мавжуд эмасми?

Данғара туманидаги “Данғара меҳр таровати”, “Абдусамд Хайдаров” фермер хўжалиқлари раҳбарлари Ҳалимжон Жўраев ва Шарофиддин Хайдаров бунинг ўзига хос сабабларини қўйидагича изоҳлади:

— Биримизнинг умумий экин майдонимиз 108, иккинчимизники 61 гектардан иборат. Шундан 38 ҳамда 26 гектарда пахта етиштирилади. Айни пайтда оқликка бурканиб, ўз жозибаси билан барчани далага чорлаётган пахтани теришга аъзоларимиздан ташқари, узоқ-яқиндан хашарчиларни жалб этганмиз. Тигиз мавсумда бутун меҳримизни даламизга бериб, ҳар бир чанокдаги пахтани нест-нобуд қилмасдан териш олиш ҳаракатидамиз. Лекин мавсумнинг узайиши, сифатнинг пасайиб бориши умумий даромадимизга таъсирини ўтказмай қолмайди.

Фермерлар пахтани нега терим машинасида термаётганлари сабабини бундай техника туманда мавжуд эмаслиги, аслида унинг нархи жуда қимматлиги, ҳаридга ҳар қимнинг ҳам қурби етмаслиги билан изоҳлади. Албатта, қўл терими машаққатли меҳнат талаб қилади. Шуларни ҳисобга олиб, кластер корхоналари келгуси йилларда терим машиналари борасидаги масалага ижобий ечим топсалар, мақсадга мувофиқ бўлар эди.

— Бугунги кунда қишлоқ хўжалигини жадал ривожлантириш, унинг иқтисодий самардорлигини ошириш кластер тизими билан боғланмоқда, — дейди Ўзбекистон Республикаси Вазирлиги Маҳкамаси ҳузуридаги Аграрно-техника муносабати бўлими раҳбари Шерматовнинг таъкидлашича, “Ўзбекистонда савдон ривожлантиришга қўмаклашиш” лойиҳаси қисқа вақт ичида ўз бизнесини бошлаётган қишлоқ

аёлларнинг молиявий ва ҳуқуқий саводхонлигини оширишга катта ҳисса қўшиш баробарида, ташқи бозорни эгаллаш учун тайёрланган стартапларини қўллаб-қувватлаш ва бизнес ташаббусларини рағбатлантириш йўлларини аниқлашга имкон берди.

Аҳамиятли шундаки, бугунга қадар ассоциация томонидан 100 га яқин лойиҳалар муваффақиятли амалга оширилиб, улар орқали мамлакатимиз-

ва таъминотини назорат қилиш шўбаси катта инспектори Анваржон Қаҳрамонов. — Президентимизнинг таъбири билан айтганда, у тез орада аграр соҳанинг локомотивига айланади. Бинобарин, қишлоқ хўжалиги, айниқса, пахтачилик тармоғи қанчалик саноатлашади, давлатнинг экспорт салоҳияти шунчалик ортади, халқнинг турмуш фаровонлиги юксалади.

Туманда “Musavartex” МЧЖ кластерлик фаолиятини ҳам олиб борапти. Унинг раҳбари, “Шуҳрат” медали соҳибии Фарҳод Булатов келгуси йилда, албатта, пахта терим машиналарини харид қилиб, фермерлар меҳнатини энгиллаштириш ниятида.

Аслида терим машиналарини харид қилишнинг ўзи масалани ҳал қилмайди. Пахта экиладиган майдонларнинг аксарияти 1-5 гектардан иборат. Қолаверса, улар тўртбурчак, терилган пахтани ташини техникасида даладан олиб чиқиш учун йўлларга эга эмас. Терим машиналари самардорлиги эса:

- экин майдони камида 10–20 гектарга келтирилиши, плантациялар оралиғида транспорт ҳаракати учун йўл очилиши;
- чигитни машинабоп схемада, масалан, 60х90 ўлчамда экишни, экин майдонларини мақбуллаштириши;
- пахтанинг машина теримибоп, тезпишар навларини яратиш, синиб кўриш каби вазифаларни амалга оширишни тақозо этади.

Бу ишлар имконият доирасида ва илгиритдан шундай тажрибага эга бўлингани масала ечимини осонлаштиради.

Бутун дунёда бўлгани каби диёримизда ҳам илгор технологияларнинг ишлаб чиқаришга жорий этилиши қўл меҳнатини камайтиради. Пахтачилик соҳасини илгиритдек эски русумдаги пахта териш машиналари эмас, замонавий, тез, тоза, сифатли пахта терадиган техникалар эгаллашга шак-шубҳа йўқ. Буни хитойлик олимлар пахтакорларга тақдим этган янги пахта териш машинаси мисолида кўриб турибмиз. Зеро, бугунги глобаллашув даврида, фан-техника тараққий этган замонда бунга эришиш муаммо эмас.

Гулноза ЭРГАШЕВА.

Вилоятимиз тадбиркорлари илгарилари оддий хомашё сифатида четга сотиладиган сабзавот ва мевани ўзимизда қайта ишлаб, сифатли, жaxon бозорига талаб юқори бўлган маҳсулотлар тайёрлаб, Европа давлатларига етказиб беришмоқда. Ана шундай корхоналардан бири Фарғона шахридаги Кимёгарлар кўчасида

ни сақлаш учун вентиляцияли ва совутиш тизимли 3000 тонна сифимга эга музлатиш камералари мавжуд. Мева-сабзавотларни қуритиш ва қайта ишлаш учун юқори сифатли, Туркия технологияси асосида ишловчи қурилма ўрнатилган. Гилоснинг ички ва ташқи сифатини аниқлашда Италия компанияси томонидан ишлаб чиқилган технология қўлланилади. Тизим ички ҳамда

Тадбиркорга тараф йўқ!

ҚУРИТИЛГАН САБЗАВОТ ВА МЕВАЛАР ХОРИЖЛИКЛАР ДАСТУРХОНИГА

Фарғона вилоятида қайта ишлаш саноатининг жадал ривожланиб бораётгани экспорт салоҳиятини кўтариш, импорт ўрнини босадиган маҳсулотлар тайёрлаш ва даромадни кўпайтириш имконини бермоқда.

жойлашган “Илясов” масъулияти чекланган жамиятидир.

— Биз тайёр маҳсулотларимизни Германия ва бошқа Европа мамлакатларига экспорт қиламиз, — дейди корхонанинг савдо масалалари бўйича менежер Диана Саркисян қўлидаги майдондан, қуритилган ва чиройли қадоқланган сабзи, лавлаг, булғор қалампир, кўкатлар, қарам, картошка ва пизё сингари сабзавот маҳсулотларини кўрсатиб. — Хорижлик мижозларимиз улардан турли хил егуликлар тайёрлашга фойдаланади. Улар Фарғона заминда етиштирилган ва қуритилиб, тайёр ҳолга келтирилган, таомга ўзгача таъм берадиган бундай маҳсулотларни интиқлик билан қўтишади.

Тадбиркор Фаҳриддин Илёсов раҳбарлик қилаётган мазкур корхонада сабзавот ва мевалар-

ташқи сифатни оптик ва рангли аниқлайди. Бу — маҳсулот сифатини энг замонавий усуллар ёрдамида билиш, унинг жaxon стандартлари даражасида бўлишини таъминлайди.

Корхонада мева-сабзавотларни қуритиш ўтган йилнинг август ойидан бошланган. Дастлаб 30 тонна, ҳозир ойига 45-50 тонна тайёр маҳсулот ишлаб чиқарилиб, фақат экспортга жўнатиляпти. Бу ерда 100 нафар ишчи-ходим меҳнат қилади. Улардан бири музлаткичи камера оператори Саиджон Тўрақулловдир.

— Корхонамизда ишчи-ходимлар учун барча шароитлар яратилган, — дейди Саиджон. — Тунги сменадагилар учун ётоқхона ҳам мавжуд. Зиммамиздаги вазифани масъулият билан бажаришга ҳаракат қиламиз. Сабзавотларни қуритиш, қайта

амалга оширилади. Бу йил охиригача эса ушбу кўрсаткич 6-7 миллион долларга етказилади.

— 1 гектар тиссонхонада замонавий технологиялар асосида, гидропоника усулида, ўсимликларни химоя қилишнинг биологик-интеграллашган тизимини қўллаш орқали қўлпўнайнинг икки хил — “Флорида” ва “Фестивал” навларини етиштиридик, — дейди корхонанинг қримлик агрономи Марлен Сулаймонов. — Ҳосил яхши бўлди. Биз уни ички бозорга етказиб бердик. Келгуси йилдан очик майдонларга ҳам қўлпўнай экишни режалаштирялмиз.

Масъулияти чекланган жамият мутахассислари яна бир янги ишга қўл уришди. Эндилкида улар мева-сабзавот етиштирувчи фермер хўжалиқларини жалб этган ҳолда кооператив ташкил қилиш ҳаракатидалар. Бундан барча манфаатдор, яъни ҳосилни экишдан бошлаб, то йиғиштириб, сотгунча бўлган жараёнда корхона фермерларга қўмақдosh бўлади. Иссиқхоналар лойиҳасини иқтисодий асослаш, сув ва тупроқни таҳлил қилиш учун замонавий лабораторияларни яратиш ва ривожлантириш бўйича комплекс консалтинг хизматлари, ўсимликларни химоя қилиш воситалари, ўғит, уруғ ва қўчатлар етказиб беради. Бунда фермерлар маҳсулот етиштириш ва сотишда муаммоларга дуч келмайди, ҳосилни қаерда сотиш ҳақида бош қотирмайди.

Корхона ишлаб чиқаришга доимий инновацияларни қўллаш, халқор даражадаги юқори малакали мутахассисларни жалб этиш, сифатли ва ишончли логистика тармоғини яратиш орқали келажак режаларини амалга ошириш йўлларини бормоқда. Бу эса жамоага ички бозорда ўз мавқенин мустаҳкамлаш, янги халқор даражага кўтарилиш, республикамиздаги экспортга иқтисодлашган маҳсулотлар етакчи училиғига кириш имкониятини беради.

Абдуҷалил БОБОҶОНОВ.

ЭНГ ЯХШИ ТАШАББУСЛАР РАҒБАТЛАНТИРИЛДИ

“Тадбиркор аёл” Ўзбекистон ишбилармон аёллар ассоциацияси ҳамда Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Тараққиёт дастури билан ҳамкорликда Фарғона вилоятида уч ой мобайнида олиб борилган “Ўзбекистонда савдон ривожлантиришга қўмаклашиш” номли лойиҳа нихоясига етди.

Лойиҳа якунига бағишланган тадбирда “Тадбиркор аёл” Ўзбекистон ишбилармон аёллар ассоциацияси раиси ўринбосари Бурхон Шерматов, лойиҳа раҳбари Орзимурод Гайбуллаев ҳамда Андижон, Наманган вилоятларидан тиширф буюрган тадбиркор аёллар иштирок этди. Бурхон Шерматовнинг таъкидлашича, “Ўзбекистонда савдон ривожлантиришга қўмаклашиш” лойиҳаси қисқа вақт ичида ўз бизнесини бошлаётган қишлоқ

аёлларнинг молиявий ва ҳуқуқий саводхонлигини оширишга катта ҳисса қўшиш баробарида, ташқи бозорни эгаллаш учун тайёрланган стартапларини қўллаб-қувватлаш ва бизнес ташаббусларини рағбатлантириш йўлларини аниқлашга имкон берди.

Аҳамиятли шундаки, бугунга қадар ассоциация томонидан 100 га яқин лойиҳалар муваффақиятли амалга оширилиб, улар орқали мамлакатимиз-

да фермер аёллар ва ёш хотин-қизларга манзилли қўмак бериш орқали келажакда ўз бизнесларини йўлга қўйишларига замин яратиб берилди.

— Лойиҳа доирасида экспортбоп ва иш ўринларини яратиш учун харидорги бешта маҳсулот — қуритилган мева ва сабзавотлар, ёнғоқ ва ерэнгоқ пастаси, мева пиюраси ҳамда мошини қайта ишлашни йўлга қўйдик. Ўтказилган тренинглр давомида 90 нафар аёллар ушбу

йўналишлардан бирини танлаб, бизнес-режа тақдим этишди. Бугун энг яхши ташаббус эгалари деб тан олинган 8 нафар аёл-қизлар грант маблағларига эга бўлди, — дейди лойиҳа менежери Шахноза Юсупова.

Янги лойиҳа ассоциация томонидан доимий ўтказилиб келинаётган “Устоз-шогирд-ментор-менти” ўқув занжирининг янги талқинини ифодалади.

Муаттар МАҲМУДОВА.

Кўлида ҳасса билан биз томон келаётган навқирон йигитни кўриб, жимгина кузатдим. Ана кичик ариқчадан ўтди у. Йўл ёқалаб экилган гуллар ифори димоғига келиб, ўзини танитди. Атиргул... Қачонлардир бармоғига тикани киргани, онаси ўпиб-ўпиб қўйгани эсида. Райхон... Худди чақалоқ исини туйгандек хўрсиниб қўйди у. Бунча оёғини қаттиқ-қаттиқ босмас-я?! Чуқургами, тошларгами той-маслик учунмикин? Ё бор сезгиларини оёқларига жойлаганми? Ё заминга биздан кўра қаттиқроқ боғланган улар. Бир ибратли сўзларни ўқигандим: “Ҳикматни кўзи ожиз кишидан ол. У кўлидаги ҳассаси билан ерни пайпаслаб, аниқлаштириб олмагунча у жойга оёғини қўймайди”.

Дунёга ҚАЛБ КЎЗИ билан боқади

Бехосдан Абдулла Ориповнинг “Дорбоз” ҳақидаги шеъри хаёлимга келди:

*Булутиларга ёндош осмон остида,
Киприкдаги ёшдай турибди дорбоз.
Қилчнинг дамидай арқон устида,
Қўларини юмиб юрибди дорбоз.*

*Одамлар, одамлар уни олқишланг,
Қаранг, у наҳадар эпчил ва ўқтам.
Виз-чи, эҳ... баъзи бир кўзи очилар
Эплаб юролмаймиз катта йўлда ҳам.*

Худди шу йигитга атаб ёзилгандек. Бунун диққатини ҳассанинг учига қаратиб, катта йўлнинг четидан одимлаб бораётган Улугбекни бир қарашда кўзи ожиз дегинг келмайди. Ёниб турган қош-у қўзлар, келишган қадди-қомат дostonлардаги алпларни эслатади-я. Нақ рўйрамага келиб тўхтаганидан шошиб қолганим рост. “Ассалому алайкум, Улугбек”. У мени овозимдан таниди. Телефондаги бир оғиз суҳбатдан қандай одамлигини аллақачон билиб бўлгандир, балки. Ахир кўнгли кўзларга айланса, бори тилсимлар фош бўлади-ку. Кўзимга қадалган тийран нигоҳлар бари нуқсонларини ошқор қилаётгандек уст-бошимни тўғрилади. Сездим у кўраётган эди. Кўнгли кўзи билан... Камдан-кам одамлардагина очик бўлган кўз билан боқаётган эди дунёга...

Кўзи ожиз болалар таълим оладиган “Нурли маскан” ихтисослаштирилган мактаб-интернатда “тарихчи устоз” дея хурмат қозонган 34 ёшли Улугбек Солиев сиймосида матонатнинг чинакам тимсоли муҳассам эди.

6 НУҚТА

Улугбек Қувасойнинг энг тўполончи боласи эди. Кўчаларни чангитиб ўтганда “Ҳа боласи, тушмагур” деб орқасидан қараб қоларди кўшчилар. Туткич бермас тойдек сакраб-сакраб юрарди ўзим. Мактабда “балоги-на” ўқирди. 6-синфнинг энг аълочиси эди. Жарроҳлик столига ётмасидан олдин... соппа-соғ эди у. Кўзлари аниқ-равшан кўрарди. Китобларни шариллатиб ўзи ўқирди. Ёзувлари чиройли эди.

Дардга оғир болакай ўзидаги оғриқларга дош бериб юрареганидан бошида ўсимта ўсаётганини ота-она жуда кеч билди. Кўнгли айниш, бош айланш, кўз олди қоронғилашиш ҳолатларини камқонлик аломатлари деб ташхис қўйган “даҳо шифокорлар”да уларни чалғитди. Кўринмас дард аниқланганда эса ўсимта кўзга борувчи қон томирларни еб битирган эди.

Аниқ эсида. 2001 йил, 25 май. 29-мактабда “Сўнгги кўнгирук” садолари жаранглаётган, синфдошлари 6-синф билан хайрлашаётган палла жарроҳлик столида жон таллашиб ётарди у. Улугбекнинг бошидаги ўсимта олинди-ю, кўзлари кўрнай қолди. 2 йил уйдан чиқмади. Беморлик эрта улғайтирди, тоблантирди. Энди у ҳовлисининг ўртасидан оқиб ўтадиган сувни шилдирашидан танийдиган, онаси эккан намозшом-у қарнайғулларни хидидан ажратадиган бўлди. Энди унинг бурни-ю, қулоғи, оёғи, бутун жисм-у жони кўзга айланди. Румий ҳазратлари айтганидек, кўзлари юмилди-ю, кўзга айланди кўнгли.

Кўзи ожиз болалар мактаб-интернатда ўқишини давом эттиришга, илм билан оёққа туришга аҳд қилди. Брайл алифбосидаги ҳарфлар жойлашувини 2 ҳафтага қолмай ўзлаштирди. 6 та нуқтадан барча ҳарфларни, математик белгиларни ясашни ўрганди. Ҳозиргача унинг ҳаёти 6 та нуқтадан иборат. Чунки у шу нуқталар орқали минглаб китобларни ўқимокда, дунё ҳам 6 та нуқтага жамлангандек унинг наздида.

Пойтахтда ўқимокчилигини айтганда отаси қаршилиқ қилди. “Сенга ким қарайди, ким озиқ-овқатингни қилиб беради? У ерда қийналасан, болам”, деб йўлини тўсди. Лекин ОНА деган зот оқ фотиҳа берди: “Майли, боравер, мустақил ҳаётга ўрган. Энди ўз йўлини ўзинг топишинг керак”, деди. Шу сўзлари учун, дийдасини қаттиқ қилгани учун, ўғли ўқишни битириб қайтгунча йиғлади она. “Улугбеким онам ожиз холимда ўз бағридан итарди-я”, деб ўқинмадимкин дея минг мартаб койиди ўзини.

Бирок зарур пайтда оналик меҳрини жиловлай олган оддий аёлнинг жасорати эди бу. Эр кишини, гарчи у ногирон бўлса-да, бировнинг қўлига қарайдиган, боқимандага айлантирадиган иллатлар устидан қозонилган галаба эди бу. Гарчи кўзи ожиз эса-да, имконияти чекизилгини исботлаш учун имкон эди бу. Фарзанди қалбда яшаш иштиқини тирилтиргани учун, эртасига ишонч туйғусини уйғота олгани учун қаҳрамон онани олқишлаш керак.

Ўзбекистон Миллий университети тарих йўналишининг бакалавр ва магистратура босқичларини муваффақиятли тамомлаган Улугбек бугун касбларнинг энг улуғини танлаб, ўзи ўқиган мактабда ўқитувчи сифатида меҳнат қилмоқда.

“НУҚСОН ИМКОН ДЕГАНИ ЭМАС”

Улугбек билан мактабдаги синфхоналарни айландик. Темир доскалар, темир дфтарларга ҳайронлигимизни қалган ҳис қилган устозларга бир-бир изоҳ берди. “Ўқувчиларнинг

партасида турган игнали ускуна ручка вази-фасини бажариб, грифел деб аталади. Дафтра варағи жойланган махсус катакли темир буюм эса прибордир”. Шу иккиси орқали улар ёзиш билан банд. Ҳар бир нуқталар ўйилганда “тиқ-тиқ-тиқ” деган овоз чиқиб, ҳарфлар, сўзлар, фикрлар аралади. Мен ўқувчиларнинг ёзиш жараёнини худди кашта тикишга ўхшатдим. Игнада мато ўйилганда худди шундай товуш чиққанини эшитганман. Болаларнинг ҳаммаси Улугбекни акасидек аяши кўриши уларнинг хатти-ҳаракатидан кўриниб турибди. 10-синф ўқувчиси Файзуллонинг сўзларини ўзидан эшитинг:

— Устознинг дарсини тўполончилардан тортиб, аълочиларимизгача диққат билан тинглаймиз. Уларнинг дарс мавзуларини ҳаётга боғлаб ўтиши ёқади. Биз ҳаёт дарси деймиз у фани. “Ҳаммани кўка қўтарадиган нарсани китоб. У соғлом, носоғлом одам танламайди. Сен китоб ўқиб ўз имкониятларингни кенгайтиришинг, соппа-соғлардан-да ўзиб кетишинг мумкин” дейди устоз. Кейин бошқалардан устун тарафимиз ҳам бор — биз қоронғида ҳам бемалол ўқиш имкониятига эгамиз. Устозга жуда ўхшагим келади. Улар кўзимиз кўрмаслиги кимгадир юк бўлиб яшашимизга баҳона бўлмаслигини исботлаган инсон.

Ҳа, Улугбекнинг ўша ердалиги болалар учун ҳам умид, ҳам рағбат экан. Улар “Кўзимиз ожиз, қўлимиздан ҳеч нарса келмайди”, деб тушқунликка берилишига Улугбекдек имкониятларини кенгайтира олган устозлар йўл қўйишмайди. Улугбек ўқувчиларига кўриш вақти келса, одамни чалғитиши мумкинлиги ҳақида кўп гапирди. Румийдан айтиб берган ҳикоятни болаларга-да ёд бўлиб кетган:

“Бир куни тунда шер деҳқоннинг оғилхонасига кириб, сигирини ебди-да, ўша ернинг ўзида дам олгани чўзилибди. Деҳқон эса тунда уйғониб, шамни ҳам ёқмасдан сигиридан хабар олиш учун оғилхонага йўл олибди. У оғилхонага кирибди-да, пайпас-ланиб шернинг елкасини силлабди. Шунда шернинг хаёлидан шундай сўзлар ўтибди: «Эҳ, икки оёқли нодон-а! У мени сизг деб ўйлади. Кўнгуз куни бўлганда мени кўриб, танамга қўл теккизиш уёқда турсин, кўрққанидан ўтказаси ёриларди!».

Эй, доно одам, сен энг аввало нарсаларнинг моҳиятини бил, уларнинг алдамчи шаклига ишонма!”.

Қанчалар улкан ҳикмат, ҳақиқат яширин биргина ҳикоятда. Улугбек ҳаёт моҳиятини, умр мазмунини англаб етган уйғоқ қалб эгаси. Унинг зоҳир кўзи ёпиқ бўлса-да, кўнгли кўзи бағоят ёруғ. Фақат 29-мактабдаги 6-синф боласини соғинади у. Дарсдан қочиб, футбол ўйнаганлари, дўстлари билан “жўжаҳўрозларча” дўппослашганини кўмсайди баъзан. Тушларида кўради ўша чағ кўчаларни, сочи иккига айрилган оқ лентали кўшни кизини... Дарвоқе, унинг шеърларида ошаяпти ўша болалик, олижаноб туйғулар, одиматга яшайликларни соғиниш бахти... Улугбекнинг ёзганларидан бирини ўқинг-да:

СИЗДАН ХУДО РОЗИ БЎЛСИН!

*Мени шум деб атаганлар,
Сизга Худо қози бўлсин.
Кўксимга тиг қадаганлар,
Сиздан Худо рози бўлсин.*

*Авал дўстдек бағрин очган,
Сўнг пойшма тикан сечган,
Қўл узатсам тишлаб қочган,
Сиздан Худо рози бўлсин.*

*Олдимда жон куйдиргучи,
Ортимдан гап уйдиргучи,
Қасамга тўн куйдиргучи,
Сиздан Худо рози бўлсин.*

*“Ҳиммат”ингиз жўшганда гоҳ,
Меҳр билан қазийсиз чоҳ,
Шу чоҳга тушмасам гуноҳ,
Сиздан Худо рози бўлсин.*

*Гар юксалсам пойлаб настандан,
Тош отасиз атай қасдан,
Яшанг мени ўйламадан,
Сиздан Худо рози бўлсин.*

*Эҳ, абайий эмас ҳеч ким,
Йўлаб жумбоқ сирин ечдим,
Мол-дунёми? Олинг, кечдим,
Сиздан Худо рози бўлсин!*

Гўзал ОХУНОВА.

Буни ҳамма билиши керак!

ТИЛИМИЗ ҚАЧОН ПАЙДО БЎЛГАН? УНИ КИМ ЖОРИЙ ҚИЛГАН?

Халқни халқ, миллатни миллат сифатида шакллантирувчи омил тилдир. Тил бор экан, халқ яшайди. Табиий бир савол туғилади. Ҳўш, тил қачон пайдо бўлган? Мана шундай гўзал ва бетақдор тилда сўзлашишни ким ўргатган, ким жорий қилган?

Археологлар, тилшунос олимларнинг изланишлари натижасида тилимизнинг тарихига доир бир қанча маълумотлар аниқлаштирилди. Тилимизнинг келиб чиқиши милоддан аввалги йилларда пайдо бўлган бўлса-да, лекин унга оид ёзма маълумотлар етиб келмаган. Тилшунос олимларимиз тил тарихини тўрт босқичга бўлганлар:

1. Қадимги туркий тил.
2. Эски туркий тил.
3. Эски ўзбек адабий тили.
4. Ҳозирги ўзбек адабий тили.

Ўзбек тилининг “бобо тили” туркий тилдир. Биринчи босқич, яъни қадимги туркий тил даврига оид ёзма ёдгорлик сифатида Урхун-Энасой обидаларини ўрганамиз. Бу ёдгорликлар Мўғулистоннинг Урхун, Россиянинг Енисей дарёси қирғоқларидан топилганлиги боис шу ном билан аталади. V-VIII асрларга тегишли ушбу ёдгорликлар қадимги туркий халқлар ҳақида қимматли маълумотлар беради. Обидалар тошбитиклар бўлиб, ҳокон, саркардалар ўлимидан сўнг қабр тошлари сифатида ўрнатилган. Ҳозирда мазкур ёдгорликлар Шимолий Мўғулистонда сақланади.

Иккинчи босқич, яъни эски туркий тил даврига оид маълумотларни олишда Қорахонийлар даврига юзланамиз. Айнан мана шу сулола даврида “Девону луғотит-турк”, “Қўтағу билиг”, “Ҳиббат ул-жақойиқ”, “Девони ҳикмат” асарлари майдонга келди ва эски туркий тил босқичига асос солиди.

Учинчи босқич, яъни эски ўзбек адабий тил даври ҳозирги ўзбек адабий тилининг шаклланишига асос бўлди. Бу даврда яшаб ижод этган буюк боёқалонимиз Алишер Навоий туркий тилнинг жозибасини ўзининг асарларида исботлаб берди. Бу даврда Хоразмий, Лутфий, Атоий, Гадоий каби қўлпаб шоирлар етишиб чиқиб, тилимиз янада бойиди.

ЁШ ТАДБИРКОРЛАР САФИ КЕНГАЙМОҚДА

“Yoshlar — kelajagimiz” жамғармаси Фарғона вилояти филиали ёшларни тadbirkorликка жалб этиш, ташаббусларини қўллаб-қувватлаш мақсадида уларнинг янги роҳлар асосида ишлаб чиқилган инновацион, стартап ва бизнес лойиҳаларини пухта ўргатган ҳолда ҳар томонлама қўллаб-қувватламоқда.

Вазирлар Маҳкама-сининг 2021 йил 21 декабрдаги қарори асосида тadbirkorликка қизиқувчи ёшлар учун Савдо-саноат палатаси билан ҳамкорликда 86 соатлик қисқа муддатли ўқув курслари ташкил этилиб, ўқишни муваффақиятли тамомлаганларнинг лойиҳалари молиялаштирилаётгани ёшларнинг чинакам тadbirkor сифатида катта майдонда фаолият бошлашига имконият бермоқда.

Мазкур қарор асосида кредит маблағлари ба-завий ҳисоблаш микродарининг 1000 баробаридан 2000 баробаригача бўлган лойиҳаларга «Ўзбекистон Республикаси Ташқи иқтисодий фаолият миллий банки» АЖ томонидан 3 йил имтиёзли даври билан 7 йил муддатда ажратилапти. 2022 йил 3-чоракнинг ўзида “Yoshlar — kelajagimiz” жамғармаси томонидан махсус сертификатларга эга бўлган Фарғона вилоятидаги 23 нафар лойиҳа талабгорларига хизмат курсатиш ҳамда ишлаб чиқариш соҳалари учун 10 млрд. 81 миллион сўмлик кредит маблағлари ажратилгани ёш тadbirkorлар сани, янги иш ўринлари яратилаётганидан далолатдир. “Progress” ўқув маркази раҳбари Гавҳарой Авазова Фарғона давлат университетининг 2-босқич талабаси. У мактабгача таълим ташкилотидида ишлаб юрган кезлари болаларни илмли қилишга ҳисса қўшаётганидан хурсанд эди. Ушанда Гавҳаройнинг юрагида

Тилимизнинг сайқаланишини қуйидаги жумлаларда кўриб чиқса бўлади:

1.Қадимги туркий тил:

“Уза қўж тангри асра. Ачин апам киси ўғлу ўлурумиш. Ачин апам киси ўғлу Бумин қаган, Истамин қаган ўлурумиш”. Яъни, “Юқориди қўж осмон, остида қаро ер. Иккисин ўртасида инсон болалари устидан Бумин ва Истамин хоқон ўрнашганлар”.

(Култегин битиги).

2.Эски туркий тил:

Қаю эрда бўлса ўқуш билра ўе, Ани эр атагил неча ўеса ўе. Яъни: Қайси кишида уқув ва ақл бўлса, уни эркак ҳисобла, мақта. (Юсуф Хос Ҳожиб. “Қўтағу билиг” асари).

3.Эски ўзбек адабий тил даври:

Ҳар кимки чучук сўз элга изҳор айлар, Ҳар нечаки ағёр дурур ёр айлар. (Алишер Навоий).

4.Ҳозирги ўзбек адабий тили:

Тарихинг битмакка, халқим. Мингта Фирдавсий керак. Чунки бир бор чеккан оҳинг, Мингта дoston, ўзбегим. (Эркин Воҳидов).

Демак, кўриниб турибдики, тилимиз минг йиллик тарих эга. У неча асрлар оша сайқаланиб бизгача етиб келди. Бу тилни кеча ёки бугун бирор кимса келиб ўргатиб кетмаган. Ота-боболаримиз сўзлаган тил, унда буюк тарихимиз, буюк ўтмишимиз мужассам. Шўнинг учун бу тилда сўзлаганда ҳурмат билан сўзлашимиз, тилимизни бузиб талаффуз қилишдан эҳтиёт бўлишимиз керак. Тилни бузиб сўзлайдиганларга ота-бобоси қилмиги, қайси тилда сўзлаётганини эслатиб қўйишимизнинг ўзи кифоя.

Зарифа ХУДОЙБЕРДИЕВА,
Фарғона шаҳар 42-ўрта таълим мактаби она тили ва адабиёт фани ўқитувчиси.

ўқув маркази очиш орзуси пайдо бўлганди. Бугун у мақсадига эришди. — “Yoshlar — kelajagimiz” жамғармаси орзуларимга етишимга қанот бўлди, — дейди Гавҳарой. — Дастлаб қисқа муддатли ўқув курсларини муваффақиятли тамомлаб, ўқув маркази каби махсус дарслар соҳанинг профессионал мутахассислари томонидан энг замонавий ёндашувлар асосида ташкил этилмоқда. Қозон университетининг Халқаро муносабатлар йўналишини тамомлаган марказ менежери Моҳинур Жўрабоева дарслар хориж таълим тизими ютуқларини қўллаган ҳолда ишлаб чиқилган дастурлар асосида олиб борилаётганини таъкидлади. “Бўстон” МФЙда жойлашган

“Наследие” нодавлат таълим муассасаси ҳам жорий йилдан бошлаб тўлиқ фаолиятини бошлади. Бугун билим даргоҳида 10 нафардан ортиқ устозлар 100 га яқин бошланғич синф ўқувчиларига таълим-тарбия беришмоқда. — Мактабимизни жиҳозлаш мақсадида “Yoshlar — kelajagimiz” жамғармаси Фарғона вилояти филиали кўмағида 300 миллион сўм кредит олдиқ, — дейди таъсисчи Камола Темирова. — Ҳар бир хонани ўқувчиларнинг ёшига мос тарзда замонавий ўқув жиҳозлари билан таъминладик. Мактабимизга Ялан давлатидан келган хорижлик ўқитувчи ҳам бириктирилган. Ота-оналар ва болалар устозларнинг бераётган билимидан жуда хурсанд. Камола Темировадек тadbirkorликда муваффақиятга эришаётган ёшлар сафи кундан-кунга кенгайиб, улар бугун ўз тенгдошларини ҳам иш билан таъминламоқда. “Yoshlar — kelajagimiz” жамғармаси эса мақсадларни рўйбга чиқаришда ҳақиқий кўмакчига айланган.

Гўзалхон ҲАМДАМБЕК қизи.

ЭЪЛОНЛАР

Марғилон педагогика коллежини 2010 йилда тамомлаган Юсупова Гулшода-хон Рустамжон қизи номига берилган К 0124196 рақамли диплом йўқолганлиги БЕКОР ҚИЛИНАДИ.	Қўштепа туманидаги Собик Қайилма ма-ишый хизмат касб-хунар коллежини 2017 йилда тамомлаган Сотволдиев Қўраҳмонжон Кобулжон ўғли номига берилган К 4773455 рақамли диплом йўқолганлиги сабабли БЕКОР ҚИЛИНАДИ.	Собик Қўштепа транспорт ва йўл қурилиши касб-хунар коллежини 2015 йилда тамомлаган Хусанова Латофатхон Авазбек қизи номига берилган К 5230039 рақамли диплом йўқолганлиги сабабли БЕКОР ҚИЛИНАДИ.	Марғилон банк-молия техникуми (Собик Марғилон банк коллежи)ни 2012 йилда тамомлаган Мирзахамдамова Юлдузхон Бахтёр қизи номига берилган К 2616636 рақамли диплом йўқолганлиги сабабли БЕКОР ҚИЛИНАДИ.	Марғилон банк-молия техникуми (Собик Марғилон банк коллежи)ни 2018 йилда тамомлаган Юсупов Ниёзулло Хабибуллаевич номига берилган К 5240803 рақамли диплом йўқолганлиги сабабли БЕКОР ҚИЛИНАДИ.
---	--	--	--	--

**Фарғоналик
алломалар**

Муқимий мактублари шзидан

Улуғ шоир ва адибларнинг ижодий меросида мактублар ҳам алоҳида ўрин тутди. Зеро, улар худди бадиий асарлар сингари алоҳида шавқ ва масъулият билан ёзилганлиги боис китобхонлар томонидан севиб мутолаа қилинади. Жаҳон адабиёти атоқли номандаларининг мактублари алоҳида китоб шаклида чоп этилганлигига кўплаб мисоллар келтириш мумкин.

XIX асрнинг II ярми ва XX асрнинг бошидаги Қўқон адабий муҳитининг Муқимий, Фуркат, Ҳамза Ҳакимзода Ниёзий каби атоқли шоирлари ижодида ҳам шеърӣ ва насрий мактубларнинг ўнлаб гўзал намуналарини учратиш мумкин. Гарчи мазкур шоирларнинг шеърӣ мактублари кўп марта чоп этилиб, мухлисларга яхши таниш бўлса-да, уларнинг насрий мактубларидан кўпчилик беҳабардир. Муқимийнинг насрий мактублари ҳам бундан мустасно эмас. Кўйида биз шу ҳақида фикр юритамиз.

Муқимий мактублари ҳақида жамоатчиликни илк бор академик шоир Фафур Фулом таништирган. У "Қизил Ўзбекистон" газетасининг 1941 йил 8 май сонида эълон қилинган "Муқимий мактублари" сарлавҳали мақоласида Муқимийнинг жияни Рўзимухаммад Дўстматовнинг қисқача таржимаи ҳолини баён қилгач, унда сақланаётган шоир мактублари тўғрисида шундай ёзди: "Яқинда мен Қўқонга борган эдим. Рўзимухаммад ҳожи билан учрашдим. У менга Муқимийнинг 1898-1899 йиллар ўртасида Петербург ва Москвага ёзган 18 та мактубини топширди. Муқимийнинг бу мактублари унинг таржимаи ҳолида бизга аниқ бўлмаган кўп фактларни равшанлаштирди.

Дукчи кўзғолони, Андижон зилзиласи, Фарғонанинг ўша пайтдаги сиёсий-ижтимоий ҳаёти, улуғ шоирларнинг ижоди, шахсий ҳаёти ва ҳаётӣ жафолари тўғрисида бу мактублар кўп материал беради.

Шоиримизнинг таржимаи ҳолини ёзган дўстим ўртоқ Уйғун шу 18 хатни ўқиб чиқишини ва катта илмий хизматини яна бойитишини орзу қилардим.

Хатларни Қўқондаги Муқимий номли музейга омонат топширдим.

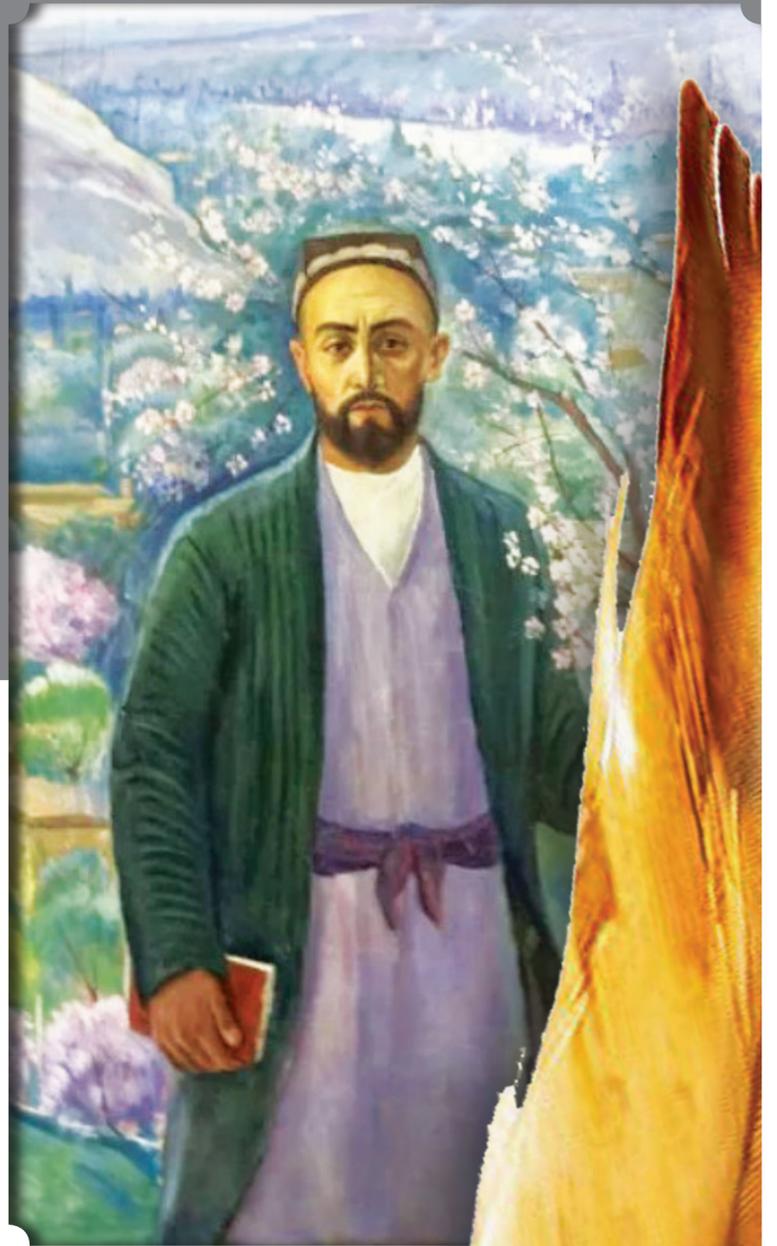
Ўз ФА Тош адабиёт ва тарих институтининг бу хатлар билан қизиқишини орзу қиламан". Дарҳақиқат, мазкур мактублар 1941 йил май ойида очилган Муқимий музейига топширилган эди. 1941 йил охирида уруш туфайли музей вақтинча ёпилган, ундаги ашёлар (шу жумладан, Муқимий мактублари ҳам) шаҳар кутубхонаси ҳамда шаҳар ўлкашунослик музейи тасарруфига ўтказилди. 1943 йили Муқимий

музейи ўз фаолиятини қайта бошлагандан сўнг мактублар яна ўз жойига қайтарилди. Бу мактубларни илмий ўрганиш эса XX асрнинг 50-йилларидан бошланди. Дастлаб адабиётшунос Ҳоди Зариф шоир мактубларини ўрганиб, 1955 йилда битган "Муқимий" номли илмий рисо-ласида уларнинг бир қисмини эълон қилди. Таниқли муқимийшунос олим Фулом Каримов эса мазкур мактубларни ўрганиб, 1960 йилда чоп этган Муқимийнинг икки томлик асарлар тўпламининг иккинчи томида изоҳлар билан нашр эттирган.

Р.Дўстматовда сақланган ва Фафур Фулом томонидан Муқимий музейига топширилган шоир мактублари 1961 йилда Қўқонда очилган Ўзбекистон Фанлар академиясининг адабиёт музейига ўтказилган ва ҳозиргача Қўқон адабиёт музейида сақланади.

Шуни ҳам таъкидлаб ўтиш жоизки, Муқимийнинг насрий мактублари Р.Дўстматовда сақланган 18 та мактубнинг ўзидангина иборат эмас. Зеро, Фулом Каримовнинг аниқлашига кўра, Ўзбекистон Фанлар академияси Абу Райҳон Бериуний номдаги Шарқшунослик институтида ҳам Муқимийнинг 4 та насрий мактуби мавжуд. Бу мактублар институтнинг Ҳамза Ҳакимзода Ниёзий фондида сақланади. Уларнинг Ниёзий архиви-га қандай кириб қолгани бизга номаълум. Бундан ташқари, Фафур Фулом номдаги Қўқон адабиёт музейида Муқимийнинг шоир Нодим Намангонийга ёзган бир форсча насрий мактуби, Қўқон давлат музей кўриқхонаси фондида шоирнинг исфаралик Иброҳимхўжа эшонга форс-тожик тилида ёзган мактуби мавжуд. Биз уларнинг негизига Муқимийнинг 20 дан ортик насрий мактуби ҳақида фикр юритиш имконига эгамиз. Аслида Рўзимухаммад Дўстматовнинг эслашига кўра, мактублар сони анча кўп бўлган. Аммо турли хил шароитларда уларнинг айримлари йўқолган. Ҳозирги кунда Муқимийнинг мавжуд насрий мактублари 1889-1902 йиллар ораллигида битилган. Уларнинг орасида тошкентлик шоир Каримбек Камийга ёзилган хатлар ҳам бор. Лекин уларнинг асосий қисми Рўзимухаммад Дўстматовга ёзилган. Рўзимухаммад Дўстматов ким? У Муқимийнинг жияни бўлиб, сингли-

си Мехринисонинг ўғлидир. Рўзимухаммад Дўстматов 1889 йил отаси билан ҳажга боради. Ҳаждан қайтаётганда йўлда отаси вабо касалидан вафот этади. Шундан сўнг у тақдир тақозоси билан рус консули Левицкийнинг Петербургдаги ховлисида тарбияланади. 1894 йилда у Москвадаги шарқ тиллари институтининг гимназиясига ўқишга кирилади. Гимназияда ўқиган пайтда Рўзимухаммад катта савдогар Мухаммад Солиҳ Ерзиннинг хонадонида яшаган. Рўзимухаммад 1898 йилда ёзи таътил пайтида Қўқонга келиб тоғаси Муқимий ва бошқа қариндошлари билан учрашган. У икки ой тоғаси Муқимий билан мадрасада истикомат қилган. Тоғаси билан шаҳар, кишлоқларга саёхатга чиққан. Қўқонда у безгак касалига учраганда Муқимий уни даволаш учун астойдил жон куйдирган. Шоирнинг "Безгак" радиопи шеъри шу муносабат билан ёзилган. Р.Дўстматов Москвага қайтиб боргач, тоғаси Муқимий билан мунтазам хат ёзишиб турган. У 1904 йил ўқишни битириб Қўқонга қайтиб келган. Турли ҳўжалик ишларида ишлаган. Муқимий музейи очилганда шу музейга ишга кириб, умрининг охиригача шу музейда илмий ходим бўлиб хизмат қилган. Муқимийнинг ўқувчилар эътиборига ҳавола қилинаётган мактуби 1899 йил 17 декабрда ёзилган. Ушбу мактуб шарқда шакланган мактуб ёзиш қоидаларига риоя қилган ҳолда гўзал настълиқ хатида битилган. Унда тилга олинган Ҳазрат-Миён Соҳибзода ҳазратнинг ўғли Муқимийнинг дўсти ва хомийси Миён Сотиболдихондир. Азимжон бойвачча Тожи-хонбой, Фофуржон шоирнинг мухлисидир. Улар Муқимийнинг мактубини Рўзимухаммадхонга, Рўзимухаммадхоннинг эса Муқимийга холис етказиб берувчи саховатли бойлардандир. Уста Қобил сартарош шоирнинг ҳазилкаш дўстларидан бири бўлиб, унга бағишланган шеъри ҳам бор. Катта бой – Москвадаги Мухаммад Солиҳ Ерзиндир. Бу хатда тилга олинган сурат Р.Дўстматовнинг гимназия формасида тушган сурат хозирги кунда Муқимий музейида сақланади. Шуни ҳам айтиб ўтиш жоизки, мазкур мактуб Муқимий асарлари тўпламининг 1960 йилда нашр этилган иккинчи томида анча қисқартиришлар билан бе-

рилган. Жумладан, арабча дуо, намоз, рўза сўзлари зикр этилган ўринлар, бойлар тилга олинган жойлар олиб ташланган. Натижада мактуб чўлтоқ бўлиб қолган. Мактубда "ад добий" сўзи арабча дуо қилувчи маъносини англатади.

Мактубда биз шоирнинг гўзал сийратини кўрамиз. У нақадар хокисор, самимий эканлигига гувоҳ бўламиз. Шеърларига сизмаган қалб туйғуларини мактубларига тўқиб солган.

Ушбу мактуб асл дастхат кўлзма нусха асосида илк бор матбуотда тўлиқ эълон қилинмоқда.

Нур ул-абсори Рўзимухаммадхон!

Салламуллоху таоло малик ул-маннон

Дуоӣи фаровон ва таҳияи бепоён адосидин сўнгра, алҳамдуллоҳ, бу фақир ҳақир тагонгиз шукргузорлик кунжидида бечоралик билан ўтуб, ҳамиша ёдлануб ёд қиламиз. Ва аммо ноябрнинг ўн тўртинда юборилмиш хатингиз яхши соатда тегди.

Мазмунларидин кўзларга нур ва иборатларидин кўнгулларга сурур ҳосил бўлуб, аввало Ҳазратга, иккинчи, жамиъ ёру дўст, қавму қариндошларга, ҳусусан, икки мингбошига саломингизни еткуруб, аларни ҳам махсус-махсус сизга саломлари бор. Ва ман ҳам ҳар намозда умру иқболларингизни зиёда бўлишини Аллоҳ таоло даргоҳидан тилаб дийдор кўришмоқликни орзусидин бўлак нимарса ҳеч ҳаёлга ҳутур қилмайду. Ҳар вақтиким, соғинмоқ ҳаддан тажовуз қилганда, сувратни ойнага яхшилаб солдурганман, кўруб озгина кувониб таскини дил бўладур.

Илоҳо, ҳар ерда ва ҳар шаҳарда бўлсангиз, кўп йиллар эсон-омон, ўйнаб-кулуб безгак тутмай юрунгиз. Ва ман фақирдин бойларга ниҳоятда арзи ихлос еткурунгиз. Ва мактабхоналарда ҳаммактаб ўртоғларингизга ҳам дуо денг.

Ва яна ҳар доим хатингизким келаду, ҳануз ўқуб хуморидин чиқмай хат адо бўладур, киши ўқуб тўймай қоладур.

Ул мамлакатларда ажойиб ва гаройиб ишлар кўп, ёзиб хатингизни кўпрог қилингим, филжумла ўқуб қонгудек бўлайлик.

Ва яна Уста Қобил сартарош афсус қиладурким, "ман Рўзимухаммадхонга ёмон айблик ва беновот, қиёматгача ҳеч бир хатда сўрамайдиган гуноҳ қилганман. Агарда кечурсалар айни карамлари, биламан", дейду.

Ва яна белатингизни янгиламоққа мунда маҳкамага юбориб экансиз. Бизнинг часни илгариги мингбошиси чиқиб қолиб, бўлак мингбоши бўлган эрди. Янги бўлмуш мингбошидин эшитдимким, янгилаб юборибду. Ва яна шул вақтларда Масковлар қайдог экан билмаймиз. Ҳўқандда қиш, совуқ, қорлар ёққан. Бир икки-кунда моҳи шарифи рамазон келадулар. Ҳамма рўза. Ушбу хат ёзилган ҳамоно тўхтовсиз сизҳат ва саломатликларингизни хат ёзуб юборинг. Токи хотиржамлик билан рўза тутайлик.

Аддуо вассалом, аддои тагонгиз Муқимий деб биласиз.

Ушбу хат ёзилди декабр ойини(нг) ўн еттинчисида. Ва яна Бешариёда бир тўйга бориб то икки-уч кун қайтиб келгунча, даривожим, Мулло Азимжон бойвачча ва Мулло Бобобек иккилари Масклага кетиб қолмишлар. Анинг учун бу хатни алардин юборолмай кейин қолди. Албатта, эмдликда сиз ул ҳўқандлик бойваччаларга мандин салом айтинг. Ва Тожихонга ҳам албатта дуо денг. Зиёда иштиёқи дийдордин ўзага нима ҳам дердук. Лекин рамазон ичинда ушбу хатнинг тегмаган текканлигини маълум қилиб хат беринг. Токи ҳамма халқ ҳайшуту байрам қилсалар ман хатимни(нг) жавоби келур деб аза тутмайин.

Абдуллатиф ТУРДИАЛИЕВ,
Фафур Фулом номдаги Қўқон адабиёт музейи
катта илмий ходими, филология фанлари номзоди.

<p>МУАССИС: «Farg'ona haqiqati» va «Ferganskaya pravda» gazetaları tahririyatı Директор: Мухаммаджон ОБИДОВ</p>	<p>2021 йил 18 августда Ўзбекистон Республикаси Президентини Администрацияси хузуридаги Ахборот ва оммавий коммуникациялар агентлиги Фарғона вилояти ҳудудий бошқармасида 12-001 рақами билан рўйхатдан ўтган.</p>	<p>Газета "Полиграф-Пресс" МҶК босмахонасида тахририятнинг оригинал макети асосида офсет усулида А-2 формат (4 саҳифа)да 5 974 нусхада чоп этилди. Буортма: 643. Босмахона манзили: Фарғона вилояти, Марейлон шаҳри, Туркистон кўчаси, 236-«б» уй.</p>	<p>Бизнинг манзил: 150114, Фарғона шаҳар, Соҳибқирон Темура кўчаси, 28-уй. Бош муҳаррир қабулхонаси: (факс) 73 226-02-70. Реклама ва эълонлар: 73 226-71-24. Саҳифаловчи: Алишер Розиков.</p>
<p>Муҳаррир: Рустам ОРИПОВ</p>	<p>Газета сешанба ва жума кунлари чиқади.</p>	<p>★ Баҳоси келишилган нарҳда. ★</p>	<p>Навбатчи муҳаррир: Гўзал Охунова. Босишга топшириш вақти: 19.00. Топшириш вақти: 18.00.</p>

